

Omstillingsbarometeret 2021

Human-kapital

Entreprenørskap

Bærekraft

Innovasjon & FOU

Teknologi & Digitalisering

OMSTILLINGS- barometeret

abelia

Executive Summary

abelia

Hva sier Omstillingsbarometeret 2021?

Omstillingsbarometeret måler hvor godt Norge gjør det i forhold til andre sammenlignbare land på omstillingsrelevante områder som Humankapital, Entreprenørskap, Innovasjon og FoU, og Teknologi og digitalisering. Årets barometer inneholder også en ny dimensjon, Bærekraft, som er blitt et enda viktigere tema de siste årene. Rangeringen avdekker både styrker og svakheter for Norge på en rekke viktige omstillingsområder, og danner et kunnskapsgrunnlag for nye tiltak, forbedring og reformarbeid. Denne kortversjonen presenterer de viktigste resultatene for Omstillingsbarometeret i 2021. Det er sjettede gang barometeret utgis etter at det opprinnelig ble lansert i 2016.

Omstillingsbarometer er utarbeidet for å ivareta tre ulike formål:

1. Følge utviklingen til sentrale indikatorer som er nødvendige for omstilling i Norge

Omstilling drives frem av at noen bedrifter ekspanderer, andre nedbemanner, noen går konkurs og nye etablerer seg. Normalt går om lag 45-50 prosent av nyetablerte bedrifter konkurs i løpet av noen år, mens nye etableres. Samtidig skifter en betydelig andel av de sysselsatte arbeidsgiver. I hvilket omfang dette skjer, og hvor vellykket omstillingen blir, avgjøres av en rekke faktorer. Et hovedmål med rapporten er å måle hvordan Norge presterer på slike og andre drivere av omstilling over tid og i forhold til andre land.

2. Utvikle en sammenligning bedre tilpasset norske forhold enn mange etablerte rangeringer

Det finnes en rekke ulike internasjonale målinger av innovasjon og omstillingsevne. Omstillingsbarometeret dekker faktorer som er særlig viktig for Norges omstillingsevne. Det betyr for eksempel at andel personer med doktorgrad og teknologiutdanning er viktigere enn andelen som kan lese og skrive. Aerkjente rangeringer av forskning og utdanning er også viktigere enn midler som er anvendt på disse områdene. Breddekompetanse blir imidlertid også vektlagt, for eksempel gjennom befolkningens grunnkompetanse og bruk av digitale hjelpemidler.

3. Legge til rette for å fremme målrettede tiltak for å bedre norsk omstillingsevne

Omstillingsbarometeret viser Norges sterke og svake sider, sammenlignet med andre modne økonomier. Det kan danne grunnlag for effektive tiltak for å styrke Norges omstillings- og konkurransevne over tid. Med utgangspunkt i styrker og svakheter som avdekkes i barometeret, ønsker Abelia å bidra med konkrete tiltak og satsingsområder. Omstillingsbarometeret har som ambisjon å være retningsgivende for utvikling av ny næringspolitikk som sikrer vekst og arbeidsplasser fremover.

**

På de neste sidene følger en gjennomgang av Norges plassering på de fem dimensjonene, og det gir en oversikt over styrker og svakheter på viktige områder for å lykkes med god omstilling av økonomien. For mer informasjon om metode og bakgrunn for resultatene presentert i denne kortversjonen, vises det til hovedrapporten på nettsidene våre, abelia.no/omstillingsbarometer.

BÆREKRAFT

NORGES RANGERING

GRØNN PRODUKTIVITET	2021	2019
<p>Måler: Verdiskaping og ressursbruk fra et bærekraftig perspektiv</p> <p>Vurdering: Norge går fremover på grønn produktivitet i 2021, som skyldes en kombinasjon av økt verdiskaping og lavere utslipp av klimagasser. Det må påpekes at utslippene fremdeles er på et høyt nivå.</p>	7	9
OFFENTLIG SEKTOR	2021	2019
<p>Måler: Offentlig sektors rolle i bærekraftig omstilling</p> <p>Vurdering: Norge faller i 2021, mye på grunn av relativt svakere posisjon på klimapolitikk, sammenlignet med andre land. Vi rangeres også lavere på grønn bistand.</p>	10	7
GRØNN FORSKNING	2021	2019
<p>Måler: Offentlige midler satt av til miljørelatert forskning</p> <p>Vurdering: Vi rangeres på 5. plass i 2021, opp fra 8. plass i 2019. Denne fremgangen er et ledd i en langvarig utvikling, da vi var nede på 14. plass i 2016. Utviklingen skyldes en økning for midler satt av til miljørelatert forskning.</p>	5	8
FORNYBAR ENERGI	2021	2019
<p>Måler: Produksjon og konsum av fornybar energi og elektrisitet</p> <p>Vurdering: Norge ligger kun bak Island, både i 2021 og 2019. Den høye plasseringen reflekterer vår langsiktige satsing på fornybar elektrisitet. Samtidig består Norges totale energimiks fremdeles av mye fossil energi.</p>	2	2
NATURENS ØKOSYSTEM OG UTSLIPP	2021	2019
<p>Måler: Utslipp av klimagasser, biodiversitet og habitat, landbruk</p> <p>Vurdering: Norges svakeste plassering på Bærekraft. Vi går fremover i 2021 på grunn av reduserte utslipp, men er fremdeles under snittet. Vi scorer også lavt på biodiversitet og habitat, samt miljøeffektivitet i landbruket.</p>	16	22
MULIGGJØRENDE TEKNOLOGI	2021	2019
<p>Måler: Digitalisering i bedrifter og investeringer i ny teknologi</p> <p>Vurdering: Vi faller til 10. plass i 2021, ned fra 7. plass i 2019. Den negative trenden har vart siden 2016. Selv om norske bedrifter har blitt bedre på digitalisering, så øker andre land mer. I tillegg rangeres vi lavere på investeringer i ny teknologi.</p>	10	7

Antall land: 24

STRUKTUR & INNHOLD

GRØNN PRODUKTIVITET	OFFENTLIG SEKTOR	GRØNN FORSKNING	FORNYBAR ENERGI	NATURENS ØKOSYSTEM OG UTSLIPP	MULIGGJØRENDE TEKNOLOGI
CO2-produktivitet	Miljøskatter og -avgifter	Miljøforskning	Fornybar energi – tilbud	Utslipp	Integrasjon av digital teknologi i bedrifter
Materialproduktivitet	Klimapolitikk	Forskning på fornybar energi	Fornybar elektrisitet – tilbud	Biodiversitet og habitat	Investering i ny teknologi
	Grønn bistand		Fornybar energi – konsum	Landbruk	

HUMANKAPITAL

NORGES RANGERING

UTDANNING BREDDE	2021	2019
<p>Måler: Deltagelses i utdanning (inkl. etter- og videreutdanning)</p> <p>Vurdering: Norges posisjon på breddeutdanning er fremdeles god, men noe svakere enn tidligere år. Hovedforklaringen er at andre land øker andelen i høyere utdanning raskere enn oss. Stabilt lav plassering på yrkesfag er også negativt.</p>	9	7
UTDANNING SPISS	2021	2019
<p>Måler: Andel med master- og doktorgrad (inkl. internasjonale doktorgrader)</p> <p>Vurdering: I likhet med tidligere år er Norges posisjon på spissutdanning svak. Tross høy deltagelse i utdanning generelt, er det relativt få som tar mastergrad eller høyere. Andelen internasjonale som tar PhD i Norge er også lavt.</p>	22	21
KVALITET UTDANNING	2021	2019
<p>Måler: Kvaliteten på utdanning i skoleverket</p> <p>Vurdering: Tross et fall i 2021, ligger vi fremdeles på toppnivå. Utdanningssystemet anses for å være relevant for økonomien, og antall elever per lærere er lavt. Vi scorer også høyt på kvalitet i yrkesfag (men noe lavere på høyere utdanning).</p>	5	4
INTERNASJONAL TILGANG TALENT	2021	2019
<p>Måler: Evnen til å tiltrekke og beholde talenter fra utlandet</p> <p>Vurdering: Norge lå rett over snittet i 2019, men faller nå til 15. plass. Dette skyldes at vi har blitt dårligere på å beholde talenter fra utlandet. Vi er middels på å tiltrekke talenter. På andelen internasjonale studenter ligger vi generelt lavt.</p>	15	11
FERDIGHETER I BEFOLKNINGEN	2021	2019
<p>Måler: Ferdighetsnivået i befolkningen</p> <p>Vurdering: Nordmenns ferdighetsnivå er på toppnivå. Ikke bare er det relativt lett for å arbeidstakere å finne tilgjengelig arbeidskraft, men vi scorer høyt på ferdigheter på både medium og høyt nivå.</p>	3	3
ARBEIDSDELTAGELSE	2021	2019
<p>Måler: Sysselsetting og ledighet i arbeidsmarkedet</p> <p>Vurdering: Norge ligger fremdeles høyt på arbeidsdeltagelse, selv om vi faller i år. Sysselsettingen betegnes som høy, men sakte fallende. Langtidsledigheten blant unge har også økt.</p>	7	6

Antall land: 24

STRUKTUR & INNHOLD

UTDANNING BREDDE	UTDANNING SPISS	KVALITET UTDANNING	INTERNASJONAL TILGANG TALENT	FERDIGHETER I BEFOLKNINGEN	ARBEIDSDELTAGELSE
Deltagelse i ungdomsskole	Andel med master eller høyere	Yrkesfag – kvalitet	Andel internasjonale studenter	PISA – score	Langtidsledighet – unge
Deltagelse i videregående skole	Andel med PhD	Utdanningssystemets relevans for økonomien	Tiltrekke talenter	Tilgjengelig arbeidskraft	NEETS (not in employment, education or training)
Deltagelse i yrkesfag	Internasjonale studenter med PhD	Høyere utdanning – kvalitet	Beholde talenter	Evner – medium nivå	Sysselsetting – 24-64 år
Deltagelse i høyere utdanning		Lærer/elev-ratio		Evner – høyt nivå	Sysselsetting – over 65 år
Etter- og videreutdanning					

ENTREPRENØRSKAP

NORGES RANGERING

ENTREPRENØRAKTIVITET	2021	2019
<p>Måler: Antall nye entreprenører</p> <p>Vurdering: Norge går frem i 2021, mye på grunn av bedring på ansattentreprenørskap (entreprenørskap på vegne av arbeidsgiver). Dette spiller at Norge har klart seg godt under pandemien.</p>	12	14
OPPSTARTSMULIGHETER	2021	2019
<p>Måler: Konkurransenintensitet, vurderte oppstartsmuligheter</p> <p>Vurdering: Vår posisjon er fremdeles god, men noe lavere enn før. Konkurransen har blitt mindre hard, men oppstartsmuligheter av bedrifter vurderes som relativt svakere blant mulige entreprenører.</p>	4	1
UTDANNING OG TRENING	2021	2019
<p>Måler: Kunnskapsoppbygging for entreprenører fra myndigheter og skoler</p> <p>Vurdering: Norge går fra bunnivå til toppnivå på denne underdimensjonen. Fremgangen skyldes høyere score på myndigheters programmer for entreprenørskap, samt entreprenørfag i høyere utdanning.</p>	3	18
BYRÅKRATI, SKATTER OG AVGIFTER	2021	2019
<p>Måler: Skattenivå for bedrifter, dager og prosedyrer som kreves for å starte bedrift</p> <p>Vurdering: Norge ligger relativt høyt, og øker noe i 2021. På skattenivå scorer vi rett over snittet, og vi ligger nært toppsjiktet på antall dager det tar å starte bedrift, samt antall prosedyrer som kreves før oppstart.</p>	7	8
MOTIVASJON	2021	2019
<p>Måler: Oppfattede evner og intensjoner om å starte bedrift, og frykt for å mislykkes</p> <p>Vurdering: Norge går noe frem, da flere norske entreprenører bedre vurderer sine evner til å starte bedrift. Vi scorer fremdeles lavt på antall personer med intensjon om å starte bedrift. Samtidig er det få i Norge som har frykt for å mislykkes.</p>	16	18
FINANSIERING	2021	2019
<p>Måler: Tilgjengelig finansiering av entreprenører, kredittilgang</p> <p>Vurdering: Vi går betydelig frem her. Dette drives frem av at finansiering for entreprenører i Norge vurderes som bedre og mer tilgjengelig, både på absolutt og relativt nivå (sammenlignet med andre land).</p>	10	21

Antall land: 22

STRUKTUR & INNHOLD					
ENTREPRENØRAKTIVITET	OPPSTARTSMULIGHETER	UTDANNING OG TRENING	BYRÅKRATI, SKATTER OG AVGIFTER	MOTIVASJON	ARBEIDSDELTAGELSE
Tidligfase entreprenørskap	Hvor hard er den lokale konkurransen?	Myndigheters programmer for entreprenørskap	Total skatterate - bedrifter	Oppfatning om evne til å starte bedrift	Finansiering for entreprenører
Ansattentreprenørskap	Oppfattede muligheter til å starte bedrifter	Kvaliteten til business-skoler	Antall dager å starte bedrift	Intensjon om å starte bedrift	Kredittilgang
Nye bedrifter eierrater		Entreprenøruddanning - opp til VGS	Antall prosedyrer å starte bedrift	Frykt for å mislykkes	
		Entreprenøruddanning - høyere utdanning			

INNOVASJON OG FOU

NORGES RANGERING

FOU OMFANG	2021	2019
<p>Måler: Forskningsmidler som andel av BNP, forskertetthet</p> <p>Vurdering: Norge faller litt i år, men er fremdeles på toppnivå. På forskning i offentlig sektor ligger vi på 1. plass, og vi ligger også høyt på forskning i høyere utdanning og forskertetthet. På forskning i privat sektor er vi på snittet.</p>	5	4
KLYNGER OG KUNNSKAPSSAMARBEID	2021	2019
<p>Måler: Status på klynger og omfang av samarbeid mellom universitet og bedrifter</p> <p>Vurdering: Norge havner på 15. plass i 2021, etter å ha vært på 13. plass i 2019 og 8. plass i 2018. Den negative utviklingen skyldes dårligere score både på klyngestatus og kunnskapssamarbeid mellom bedrifter og mellom universitet og bedrifter.</p>	15	13
INNOVASJONSAKTIVITET	2021	2019
<p>Måler: Antall innovative bedrifter</p> <p>Vurdering: Norge er helt på toppnivå på innovasjonsaktivitet. Det skyldes en fremgang på alle variablene i underdimensjonen: produkt-/prosessinnovasjon, organisatorisk innovasjon, og markedsføringsinnovasjon.</p>	3	10
INTERNASJONAL FOU	2021	2019
<p>Måler: Samarbeid om innovasjon på tvers av landegrenser</p> <p>Vurdering: Norges posisjon faller i 2021. Dette skyldes lavere score på bedrifter som samarbeider internasjonalt. Samtidig er dette den variabelen Norge scorer best på, da vi ellers ligger på eller under snittet.</p>	15	13
FOU KVALITET (TOTALT)	2021	2019
<p>Måler: Kvaliteten på forskning og innovasjon</p> <p>Vurdering: Vi faller noe her, men er fremdeles i toppsjiktet. Norge scorer veldig høyt på vitenskapelige publikasjoner, men faller på antall patenter. Sistnevnte utvikling er del av en lengre trend siden 2018.</p>	6	5
FOU KVALITET I AKADEMIA	2021	2019
<p>Måler: Rangering av universiteter</p> <p>Vurdering: Denne underdimensjon bygger på Shanghai-indeksen, som rangerer universiteter verden over. Generelt er det lite bevegelse her, som også er tilfelle for Norge i 2021, hvor vi fremdeles ligger på snittet.</p>	12	12

Antall land: 23-24

STRUKTUR & INNHOLD					
FOU OMFANG	KLYNGER OG KUNNSKAPSSAMARBEID	INNOVASJONSAKTIVITET	INTERNASJONAL FOU	FOU KVALITET	FOU KVALITET I AKADEMIA
Offentlig FOU, andel av BNP	Akademia-/bedriftssamarbeid	Produkt-/prosessinnovasjon	Internasjonale felles patenter	Vitenskapelige publikasjoner	Shanghai-indeksen
FOU i bedrifter, andel av BNP	Status på klynger	Organisatorisk innovasjon	Bedrifter som samarbeider internasjonalt	Patenter	
FOU i høyere utdanning, andel av BNP		Markedsføringsinnovasjon	Bedrifter som opererer i internasjonale markeder		
Andel forskere i arbeidsstyrken					

TEKNOLOGI OG DIGITALISERING

NORGES RANGERING

TOD I BEDRIFTENE	2021	2019
<p>Måler: Bruk av teknologi og digitalisering i bedrifter</p> <p>Vurdering: Norge faller i 2021, men ligger fremdeles høyt. Fallet skyldes en nedgang i adaptasjon av teknologi på bedriftsnivå. Ellers scorer vi høyt på bruk av skytjenester, men bare middels på bedrifter med IKT-spesialister.</p>	8	7
IKT-SEKTOR	2021	2019
<p>Måler: Omfang på IKT-sektoren</p> <p>Vurdering: Norge er nært bunnen her. Dette skyldes at IKT utgjør en relativt liten del av nasjonal verdiskaping, sammenlignet med andre land. I tillegg ligger vi lavt på eksport av IKT-tjenester til utlandet.</p>	24	24
TILKOBLINGSMULIGHETER	2021	2019
<p>Måler: Tilgang til internett og internetthastighet</p> <p>Vurdering: Norge lå nesten helt på toppen her i 2019, men har falt noe i 2021. Rangeringen vurderes fremdeles som god. Fallet skyldes primært at internetthastighet i Norge ikke har vokst like raskt som i andre land.</p>	6	2
TOD I BEFOLKNINGEN	2021	2019
<p>Måler: Bruk av teknologi og digitalisering i den generelle befolkningen</p> <p>Vurdering: Norge lå på 1. plass i 2019, men faller til 7. plass i 2021. Dette skyldes mindre bruk av internett blant unge, samt bruk av sosiale medier. Norge ligger fremdeles høyt på internettbruk blant eldre og bruk av e-handel.</p>	7	1
TOD SPISSKOMPETANSE	2021	2019
<p>Måler: Tilgjengelighet av forskere og ingeniører, IKT-spesialister</p> <p>Vurdering: Vi faller noe i 2021, men er fremdeles over snittet. Nedgangen skyldes at vi forbigås på antall IKT-spesialister i arbeidsstyrken. På tilgjengelighet av forskere og ingeniører ligger vi stabilt høyt.</p>	10	9
DIGITALISERING AV OFFENTLIGE TJENESTER	2021	2019
<p>Måler: Deltagelse i og utvikling av offentlige tjenester på nett</p> <p>Vurdering: Også her faller vi, og plasseres omtrent på snittet. Nedgangen forklares med en relativt svakere posisjon på <i>e-Participation</i> (involvering av befolkningen i offentlige tjenester). På lang sikt er Norges utvikling positiv, da vi lå lavere i 2016.</p>	14	12

Antall land: 25-29

STRUKTUR & INNHOLD					
TOD I BEDRIFTENE	IKT-SEKTOR	TILKOBLINGSMULIGHETER	TOD I BEFOLKNINGEN	TOD SPISSKOMPETANSE	DIGITALISERING AV OFFENTLIGE TJENESTER
Bruk av skytjenester	IKT, andel av BNP	Internettilgang, andel av husholdninger	Andel som bruker internett – 16-24 år	Tilgjengelighet av forskere og ingeniører	e-Participation
Bedrifter med IKT-spesialister	Eksport av IKT-tjenester, andel av all eksport	Internetthastighet – gjennomsnittlig nedlastingshastighet	Andel som bruker internett – 55-74 år	IKT-spesialister	e-Government Development
Adaptasjon av teknologi på bedriftsnivå			Andel med moderat gode digitale ferdigheter		
			Bruk av virtuelle sosiale nettverk		
			E-handel		